

УДК 811.161.2'271-11:811.162.1'271-11

В. В. Остапчук

ORCID: 0000-0003-1348-2769

УКРАЇНСЬКА І ПОЛЬСЬКА МОВИ: ДО ПРОБЛЕМ ЕКОЛОГІЇ СЛОВА

«Бережи чистоту своєї Рідної Мови, – і тим
збережеш чистою й Душу Народу твого»
Іван Огієнко. Український стилістичний словник.

У статті йдеться про важливість і актуальність поняття «екологія мови», у порівняльному аспекті досліджуються проблеми еколінгвістики польської і української мов. З'ясовується характер і ступінь дії модерного суспільства і його культури на польську й українську мови, окреслюється вплив мови на поведінку й мислення людини.

Було виявлено, що для сьогоденного українського і польського мовного середовища характерні такі загальні негативні процеси, як: примітивізація мовлення, убогість мовних засобів для висловлення власних думок, засилля англомовних елементів, варваризмів, вульгаризмів.

Причинами розповсюдження спрощеного варіанту мови названо загальні тенденції сучасної споживацької культури, процеси глобалізації в суспільстві, моду на вживання іноземних елементів у мові.

Стверджено, що мовне середовище впливає на моральний стан і духовну екологію людини, а ефективними методами очищення екології душі є залучення до справжньої творчості й мистецтва.

Ключові слова: екологія, екологія мови, вседозволеність, мода, мовна норма, англіцизми, вульгаризми, скорочення.

DOI 10.34079/2226-3055-2023-16-28-196-210

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Останнім часом значно розширилося конотативне поле поняття *екологія*. Проте навіть слово *екологія* поки що не знайшло повного вираження свого різноманітного змісту в існуючих словниках. Зокрема, «Словник української мови» (СУМ) акцентує лише два основні значення цього слова:

1. «Взаємовідношення між організмом і оточуючим середовищем.
2. Розділ біології, що займається вивченням взаємовідношення між організмом і оточуючим середовищем» (Білодід, 1971, с. 458).

Для розкриття проблеми, порушеної в заголовку статті, важливе перше значення, синонімом якого є *екологія природи*. Проте в мові, крім основного, загальновідомого смислу словосполучення – *екологія природи* – з'явилися нові, тісно пов'язані між собою за змістом терміни – *екологія мови, екологія мислення, екологія культури, екологія душі* тощо. Кожен із цих термінів імпліцитно містить в собі поняття *природи* і читається як: *екологія природи мови (мислення, культури)* тощо. І щоб довести правомірність вживання цих словосполучень, доцільно розглянути етимологію слова *екологія*. Відомо, що воно складається з двох грецьких лексем: *οἶκος* (*середовище, дім, житло*) і *λόγος* (*вчення, наука, слово, поняття, думка*). Отже, слово *екологія* означає не лише *взаємовідношення між організмом і оточуючим довкіллям*, а й *середовище перебування слова (екологія слова), середовище перебування думки (екологія мислення)*. Від того, яким буде це середовище, залежить екологія душі людини і всього народу, недаремно ж мову називають його душею.

Відомо, що екологію не можна «обмежувати тільки завданнями збереження природи», тому що «для життя людини не менш важливим є середовище, створене

культурою її предків і нею самою» (Лихачев, 1982). Але, незважаючи на це, проблемам *моральної екології* все ще не приділяється належної уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки мова є одним із найважливіших культурних надбань народу, поняття *екології культури* і *екології слова* – взаємопов'язані. Слід зазначити, що еколінгвістиці й лінгвоекології присвячено чимало праць. Серед них особливу увагу привертає стаття українського мовознавця М. Мірченка (Мірченко, 2014), який, проаналізувавши лінгвоекологічні доробки Б. Ажнюка (Ажнюк, 2013), О. Бондара (Бондар, 2002) та ін., зазначив, що праці М. Ганіткевич, Т. Кияк (Кияк, 1997), О. Тараненко (Тараненко, 1997) не є суто лінгвоекологічними.

До наведеного переліку доцільно додати дослідження М. Білоуса (Білоус, 2003), С. Клочко (Клочко, 2017), А. Кравчук (Кравчук, 2011), А. Раду (Раду, 2013), О. Селіванової (Селіванова, 2006), П. Селігей (Селігей, 2007), О. Сербенської (Сербенська, 2002), Ю. Шелюха (Шелюх, 2011), де сформульовано теоретичні основи еколінгвістики і порушено питання чистоти мови, зокрема, екології офіційного мовлення (Ажнюк, 2013) та негативного впливу білінгвізму, запозичення з якого впливають на формування ціннісних орієнтирів сучасної молоді. З цими проблемами стикається не лише український народ, але й інші народи, що доводять і польські вчені – І. Баєрова (Bajerowa, 1995), Й. Бральчик (Bralczyk, 2014), М. Бугайський (Bugajski, 1999), А. Вежбіцька (Wierzbicka, 1999), С. Гайда (Gajda, 2004–2005), А. Марковський (Markowski, 2005), К. Озуг (Ozóg, 2001, 2005), акцентуючи увагу на правильності, чистоті, логічності, виразності рідної мови.

Актуальність дослідження. Незважаючи на значні успіхи еколінгвістики у розкритті проблем екології української і польської мов, заявлена в заголовку статті тема у компаративному аспекті майже не вивчалася.

У зв'язку з цим **мета статті** полягає в тому, щоб у порівняльному вимірі дослідити сучасний стан екології української і польської мов.

Досягнення мети вимагає розв'язання наступних **завдань**: охарактеризувати теперішній стан екології польської і української мов, з'ясувати вплив модерного суспільства і його культури на людину, її поведінку, мислення і мовлення, а також на польську й українську мови загалом.

Виклад основного матеріалу.

Сучасні вчені визначають загальні негативні процеси, характерні для будь-якого сьогоденішнього мовного середовища, серед них, зокрема – примітивізація мовлення, засилля англійських елементів, варваризмів, вульгаризмів. Так, В. Архипова слушно зауважує, що «*ми живемо в часи всезагального культурного зубожіння і бідності духу...*» (Див. дет.: Архипова, 2022). Ніби продовжуючи її міркування, М. Загідулліна підкреслює «*відчуття деградації і виродження мовних здібностей, примітивізації спілкування, елімінації творчого потенціалу мови, і, як наслідок, вичерпання її багатств*» (Загідулліна, 2016, с. 57).

Занепокоєні такою ситуацією лінгвісти доходять висновку, що *загибель творчого потенціалу мови* є наслідком *духовно-моральної індиферентності народів*, що призводить до *вседозволеності* в літературі й мистецтві (Див. дет.: Архипова, 2022). Водночас ця вседозволеність спричиняє розповсюдження «обмеженого» варіанту мови (*kodu ograniczonego*). Такі процеси обумовлені загальними тенденціями споживацької культури, негативними впливами глобалізації, мовною модою. Крім того, сучасні комерційні ЗМІ сприяють поширенню мовних помилок, невмотивованих мовних конструкцій (Див. дет.: Ozóg, 2001). Зокрема, Л. Ажнюк стверджує, що в Україні кодифікація норм мовленнєвої поведінки «мотивується <...> інтересами бізнес-еліт (у сфері реклами, у сфері використання засобів масової комунікації та ін.) та інтересами політичних сил (щодо статусу мов, щодо реалізації мовної політики, щодо політичної реклами та діяльності ЗМІ тощо)» (Ажнюк, 2013, с. 90 – 91).

Аналізуючи мовну ситуацію в Польщі, К. Озуг підкреслює свободу і недбалість у доборі мовних засобів, вульгаризацію і брутальність повсякденного мовлення поляків:

«Wszędzie szerzy się, – stwierdzuє науковець, – moda na *bylejakość mówienia, luz językowy* oraz luz w zachowaniu się... Moda na luz w zachowaniu i mówieniu pociąga za sobą bardzo negatywne zjawisko *wulgaryzacji i brutalizacji* tej odmiany»¹ (Ozóg, 2001).

Внаслідок *вседозволеності* ненормативна лексика, на жаль, уже давно не вважається чимось неприродним, вона заповонила не лише мовний простір українського й польського побуту, а й вторгнулася в літературу та мистецтво. «Niecenzuralne wyrażania słyszemy wszędzie, – справедливо відзначає B. Niesporek-Szamburska, – na ulicy, w śródkach komunikacji, w pracy, a nawet w szkole, czasami niestety również w domu. Pełno ich w filmach, które oglądają dzieci»² (Niesporek-Szamburska, 2015). На звичність у повсякденній польській мові нецензурної лексики, «...którą ludzie żują w gębach jak starą gumę»³ вказує і П. Чаплінський (Czapliński, 2014).

Така ж вульгарність, на жаль, спостерігається і в мовленні українців. Наприклад, слова *kurczę* (пол.) і *блін* (укр.) не сприймаються молоддю як вульгарні, і тому часто використовуються у висловлюваннях учнів, студентів, молодих працівників. У словнику Л. Ставицької поруч із словом *блін* подається примітка: «...замінює непристойну лайку при вираженні досади, роздратування, здивування та ін.» (Ставицька, 2005, с. 60). Так само пише і польський мовознавець – М. Марц'янік: «Zwykłą rzeczą jest na przykład reakcja studenta na popełniony przez siebie błąd: „Kurczę!; O, kurczę!”, – formy kurczę używają w kontaktach z klientami młodzi pracownicy sklepów, hoteli, biur»⁴ (Цит.: Кравчук, 2011, с. 472).

На жаль, чимало українських і польських літераторів стають на захист ненормативної лексики. «Хіба матюки заборонені? – зі здивуванням питає львівський поет Ю. Винничук. – Це не аморально» (Цит.: Гунько, 2012). З ним суголосний і польський письменник Я. Рудницький, який *із почуттям національної гордості* заявляє: «Wulgaryzmy to maszty statku języka polskiego. Na nich dopiero rozpiąć można czyste, białe żagle mowy wysokiej»⁵ (Цит.: Kwasizur, 2015). Польський поет Я. Подшядло теж боронить право на вживання лихослів'я, оскільки вважає, що воно збагачує мову: «O wulgaryzmy walczę jak o wszystko inne. O wolność słowa po prostu. Bo ja kocham słowo, uwielbiam polski język. A wśród jego bogactw są też wulgaryzmy...»⁶ (Цит.: Olczak, n.d.).

Але існують і протилежні погляди на нецензурну лексику. Зокрема, українська поетеса Ліна Костенко зауважує: «Ну, от і дожилися наша мова, / була-була безсмертною в віках, / але прийшли бендюжники від слова / і потопили мову в матюках» (Цит.: Здоровило, 2023). З Ліною Костенко суголосна й українська психологиня І. Давиденко, фахівець у галузі екзистенційного аналізу та йоготерапії, яка, доречно підкреслюючи прозору етимологію словосполучення *ненормативна лексика*, стверджує, що це є «...порушення норми, порушення меж та поваги» і що «лайка отрує атмосферу, немов шкідливі викиди» (Давиденко, 2018). Ще більш емоційно реагує на недопустимість засмічування мови вульгаризмами польський читач: «Wulgaryzmy w literaturze, – пише він, – skutecznie mnie odstrasza»⁷ (Biblionetka.pl, 2008). Те, що від фізичного удару й удару словом активізуються однакові ділянки мозку – давно відомий факт, доведений вченими Мічиганського університету (США) (Давиденко, 2018). Ось чому деякі люди, перебуваючи серед тих, хто сквернословить, скаржаться на погане самопочуття. Важливо, що про руйнівну силу «гнилого» слова неодноразово нагадують рядки Біблії:

- «Всяко слово гніло да не исходить из устъ вашихъ, но точію еже есть блго къ созданію вѣры, да дасть благодать слышащымъ». (Еф.4:29)
- «Удержі языкъ твой от зла и устнѣ твои, еже не глаголати лести» [Пс. 33:14].

Біблія застерігає від необдуманого, необережного поводження зі словом, адже воно може бути і мечем, і солодким медом, і золотим яблучком, словом можна і вбити, і воскресити:

Суть, иже глаголюще узвлѣютъ аки мечи: азбыцы же премудрыхъ исцѣлѣютъ (Притчи 12:18)

Сотове медовніи словеса добраа, сладость же ихъ исцѣленіе души (Притчи Соломона 16:24)

Акоже *аблоко злато* во усера́зи сардїйскагó камене, си́це рещі́ сло́во при прилі́чныхъ́ єму (Притчи 25:11)

Смерть и живóть въ руцѣ́ а́зыка: удержавajúщи́ же єгò снѣдáтъ плодѣ́ єгò (Притчи Соломона 18:21)

Ї́ тѣ́хже усть́ исхóдитъ *благословѣ́нїе и клáтва*. Не подобáеть, браті́е моá возлѣ́бленнаá, симъ́ тáкò бывáти (Иак. 3, 8-10).

Схожих поглядів притримуються й народи різних вірувань. Так, жителі тропічних лісів, незважаючи на свою віддаленість від цивілізації, розуміють цілющу й руйнівну силу слова. Відомо, що є племена, котрі перед тим, як зрубати дерево, кричать на нього. У такий спосіб «дикуни» вбивають душу дерева, і лише після цього рубають його мертве тіло для своїх потреб (Ткачев, 2013).

Навпаки, позитивна словесна енергія змінює світ на краще, оздоровлює мовне середовище. Тому мовознавці радять звертатися до високого мистецтва, читати хороші книги, адже безглузді фільми, низькопробна література ще більше забруднюють екологію мови і душу людини. На жаль, сьогодні можна спостерігати, що люди все рідше захоплюються справжнім мистецтвом, яке завжди виконувало виховну функцію і було взірцем для наслідування правильної літературної мови. «Я досі вірю в силу слова, – стверджує український письменник А. Бондар. – Однак не бачу в літературі якоїсь особливої, високої функції – виправити людину чи відремонтувати світ» (Цит.: Гольберг, 2010).

На наш погляд, недопустимо, коли в деяких книгах і фільмах, у тому числі й дитячих, містяться вульгаризми, і навіть знижена лексика. Проте відомо, що особливістю сучасної літератури – як польської, так і для української – є звернення до темних сторінок людського життя, зображення кризових і проблемних моментів, використання нових стилістичних прийомів, зокрема, ненормативної лексики та суржику. «Psychologiczno-introwertyczne wywalenie bebeczów, ocieranie o zbrodnię, o brud, o sensację»⁸ – так характеризують сучасну польську літературу її представники (Див. дет.: Czupryn, 2016). Сказане переконує в тому, що у сучасній літературі, як і в усному мовленні, панує вседозволеність і відсутня самоцензура.

В українському мовному середовищі неприємно дивує і та література для дітей, котра формує викривлені смаки у підростаючого покоління і погано впливає на мовну екологію. Так, український письменник, вчитель, лауреат Київської обласної літературної премії ім. Григорія Косинки (2013 р.) М. Карасьов у своїй книзі «Азбука натураліста», яка номінувалася на премію Кабміну імені Лесі Українки в номінації «Літературний твір для дітей і юнацтва» (2015 р.), не лише допускає вживання жаргонної лексики, а й певною мірою пропагує наркотики та алкоголь: «Екзотичний страус Ему / Ущипнув за тім'я Емму. / Емма страусу за це / Вщент *розгепала* яйце» [Тут і далі курсив мій. – В. О.] (Карасьов, 2011). У цьому катрені використано згрубіло-розмовне *розгепала*, що не збагачує української мови, а навпаки, її засмічує. Те ж саме спостерігається і в наступному чотиривірші: «Їжачок не винуватий / Сам Іванко вийшов з хати / В *кайфі* після *косячка* – / Голий сів на їжачка» (Карасьов, 2011). Звернемо увагу на те, що жаргонне слово *косяк* означає сигарету, «яка є сумішшю коноплі і тютюну, згорає нерівномірно з різних боків» (Андрощук, 2012). Невипадково у СУМі слово *косяк* у такому значенні не вказується. Викликає здивування тема і сюжет наступного дитячого вірша: «*Йорш* личинками об'ївся, / *Йорш* у школу запізнився, / Бо, скажу вам по секрету, / Не доплив до туалету» (Карасьов, 2011). Незрозуміло, чому автор замість слова *йорж* (укр.) вживає *йорш*. Чи не калька це з російського слова – *єри*? Вражають і такі рядки: «Корівка крута і рогата / Штрикнула за клунєю тата / Бо тато всю випив наливку / Й поліз цілувати корівку» (Карасьов, 2011). Антиморальність цих віршів не викликає сумнівів. І незважаючи на те, що автор з мовної точки зору не відступає від літературної норми і не використовує ненормативної лексики з вульгаризмами, він все ж таки пропагує вседозволеність і аморальність. Ось чому «Абетка натураліста» слугує яскравим прикладом порушення екології культури і псування мовних

смаків.

Мовний смак дітей формується насамперед під впливом батьків, а також оточення й моди. Тому важливо, щоб саме у сім'ї дитина черпала зразкові моделі мовної поведінки й цнотливості. Цьому мала б сприяти художня література і мовний режим у сім'ї. Але за висновками українських і польських педагогів часто з дому діти виносять не тільки вульгаризми, жаргонізми, а й нецензурну лексику. На жаль, навіть вчителі у школах користуються молодіжним сленгом, вважаючи, що так вони налагоджують більш тісні контакти з учнями (Goetz, 2018).

Оскільки в сучасному світі молодь багато часу проводить з гаджетами, обмінюючись в Інтернеті повідомленнями, вони застосовують скорочення:

хз – *хтозна*, **зроз** – *зрозуміло*, **спс** – *спасибі*, **нп** – *найкраща подруга*, **матеша** – *математика*, **контроша** – *контрольна робота*, **футзалки** – *кросівки для футболу* та ін.

Під впливом російської мови в переписці і в розмові іноді з'являються скорочення такого типу:

пж – *пожалуйста*, **пон** – *поняла*, **лп** – *лучшая подруга*.

Юні поляки у листуванні користуються абрєвіатурами: **ОСВ** – *o co biega* (інакше – *o co chodzi*); **SPX** [spoks] (*spoko, nie ma problemu*); **PZDR** (*pozdrawienia*); **КС** (*kocham Cię*); **ZW** (*zaraz wracam*)⁹.

У переписці молодих поляків також зустрічаються скорочення, що виникли на основі англійської мови:

TTYL – *Talk to you later*; **OMG** – *Oh my God*; **JK** – *Just kidding (To tylko żart)*; **ILY** – *I love you (Kocham cię)*; **QQ** – *Crying (Płakać)*; **FIMH** – *Forever in my heart (Na zawsze w moim sercu)*; **IMO** – *In my opinion (Moim zdaniem)*; **GL** – *Good luck (Powodzenia)*; **IDK** – *I don't know (Nie wiem)*; **W8** – *Wait (Zaczekaj)*; **CYT** – *See you tomorrow (Do jutra)* (Див.: Wiechniak, 2021).

Як бачимо, інтернет активно сприяє поширенню такого типу спілкування, представивши словники значень цих скорочень.

Крім того, і в Україні, і в Польщі існують спеціальні словники молодіжного сленгу, без яких зрозуміти розмови молодих носіїв мови часто буває неможливо. Наведемо для прикладу висловлювання польського учня, записане В. Зембатим:

«*Elo! Słuchaj, ta cindi z II s zalała taką pianę na sobotniej zalewajce, że aż dym. A wszystko przez to, że chciałem zarzucić przynętę. Czaisz bazę? Mówię ci, zalamka totalna! Nie wiedziałem, a był z nią jakiś wyżeł, który zwąchał akcję i wpienił się tak, że mało nie doszło do zadymy. Masakra totalna. Co miałem robić? Odpuściłem...Cały wieczór zasysałem i jarałem dizle...»¹⁰ (Цит.: Seretny, 2007, с. 39).*

Хай! Слухай, та няша з II в аґрилася на суботній бухайлівці, аж дим ішов. А все через те, що я хотів підколотися до неї. Шарши? Кажу тобі, просто жєсть! Я не знав, а був із нею якийсь дишель, який пронюхав справу і пинився так, що мало не дійшло до мордобою. Зашквар повний. Що я мав робити? Відпустив... Цілий вечір труби заливав і тягнув примаки. (Переклад українською – мій. – В. О.).

У разі нерозуміння наведеного тексту В. Зембати радить звертатися до «Wypasonego słownika najmłodszej polszczyzny» (Chaciński, 2003) або до «Nowego słownika gwary uczniowskiej» (Zgółkowa, 2000). В українській мові також існують спеціальні словники, серед них, зокрема – «Словник сучасного українського сленгу» (Кондратюк, 2006), «Український жаргон» (Ставицька, 2005) та ін.

Останнім часом сленгові слова потрапляють до теле-, радіопередач, до сторінок газет, журналів, художніх творів, активно ними оперують журналісти, політичні діячі та блогери. Водночас сьогодні неоднозначність ставлення до сленгової і жаргонної лексики продовжує актуалізуватися. І якщо Т. Левченко стверджує, що «зазвичай їх (сленгізми і жаргонізми – В. О.) вважають показником низької культури, цинізму, грубості...тощо»

(Левченко, 2021, с. 3), то Л. Ставицька не сприймає таких негативних відгуків, вважаючи їх *неонародницьким мітом*: «Жаргонний дискурс, – пише вона, – попри гвалтування мовних смаків, є все-таки адекватом дійсності...» (Ставицька, 2005, с. 10). З нею погоджується і О. Шевченко, наголошуючи, що «молодіжний сленг і жаргон дозволяє висловлювати свою думку в дуже цікавій, іноді абсурдній формі» (Шевченко, 2018). Прибічником таких міркувань є польський мовознавець, професор Є. Бральчик, котрий пише, що сленг збагачує мовлення: «Na pewno wzbogaca język, bo każda odmiana jakos język wzbogaca»¹¹ (Цит.: Skrobecka, 2005).

Сказане переконує в тому, що в нашому сьогоденні відбуваються неоднозначні зміни в мовному етикеті українців та поляків. Скороченню і спрощенню підлягають і формули ввічливості. Наприклад, у польській мові відомі такі нові форми привітання – *dobry; bry* (від *dzień dobry*); *cze* (від *cześć*), прощання – *cze* (від *cześć*); *nara; narazka; narka; narazicho; naraziszcz* (від *na razie*), подяки – *dzięks* (від *dziękuję*). Від запитання «*Jak się masz?*» поляки утворюють *siemasz* (*siemanko; siemka*), вираз *trzymaj się* трансформувався у *trzym się; trzymanko*. Висловлювання такого типу К. Озуг вважає *комп'ютерною ввічливістю, ввічливістю споживацької культури* (Ożóg, 2005, с. 13).

Характерною рисою *комп'ютерної ввічливості* є використання англійських формул мовного етикету як українцями, так і поляками. Спільними для обох мов є запозичені з англійської мови слова: *хай* (англ. – *hi*), *хеллоу* (англ. – *hello*) – привіт; *бай* (англ. – *bye*), *пана, па* (англ. – *papa*) – до побачення, бувай; *пліз* (англ. – *please*) – будь ласка, *сенк'ю, сенкс* (англ. – *thank you, thanks*) – дякую, *сопі* (англ. – *sorry*) – вибачення. Використання таких лексем, як *сопі* (*sorry*), деякими мовознавцями вважається недоречним, оскільки запозичене *сопі* не виражає щирого каяття (див. дет.: Кравчук, 2011, с. 463).

Значний і негативний вплив англійської мови виявляється не лише у сфері етикету, а й у інших сферах спілкування української і польської молоді. У нашому сьогоденні поширена така лексика, як: *ок, окей* (англ. – *o'key*) – ствердна відповідь, *супер* (англ. – *super*) – позитивна оцінка, *вау* (англ. – *wow*) – вигук на позначення подиву чи захоплення; *кул* (англ. – *cool*), *зе бест* (англ. – *the best*) – позитивна оцінка чого-небудь; *крейзі* (англ. – *crazy*) – як позитивна, так і негативна оцінка; *мані* (англ. – *money*) – гроші; *бой* (англ. – *boy*) – хлопець, *мен* (англ. – *man*) – чоловік; *бейбі* (англ. – *baby*), *гьорл* (англ. – *girl*) – дівчина; *френд* (англ. – *friend*) – друг, приятель; *дірек* (англ. – *director*), *босс* (англ. – *boss*) – начальник.

Вплив англійської мови на мови слов'янські не завжди оцінюється позитивно. «*Zalewa nas anglojęzyczna terminologia*»¹², – пишуть польські блогери (Język mnie zachwycił, 2011). У свою чергу Ю. Шелюх, називаючи зовнішні чинники, що впливають на стан української мови, доходить висновку, що «процеси глобалізації й тотальної „вестернізації” українського суспільства... призвели до нерегульованого неадекватного вживання англійських слів, часто-густо спотворених» (Шелюх, 2011, с. 312). Підтвердженням такого негативного явища слугує розмова між двома подругами, «підслухана» і записана Я. Лехом, яка пістріє необґрунтованими англіцизмами, вживання котрих подиктоване модою, а не необхідністю:

«*Stoję w kolejce do kasy w polskim sklepie... Stojące przede mną dwie panie w średnim wieku rozmawiają, ze sobą:*

– *A widziała pani „Pana Tadeusza”?*

– *Tak, byliśmy. Tylko że mąż zaparkował kara w kornierze i dostał tiketa. Poszło 50 baksów na film i 20 na tiketa. 70 baksów, proszę pani, piechotę nie chodzi.*

– *To ja wiem, kochana. Ja muszę cały dzień klinować flory na takie pieniądze.*

– *A jak córka sobie radzi w szkole?*

– *Dzjejn? Teraz już lepiej, wie pani, ten jej nowy ticzer podobno lepiej tłumaczy. Byłam dopiero co na tym ich interwju i wszyscy ją chwalili...»¹³ (Цит.: Seretny, 2007, с. 54)*

Очевидно, англійські слова, вжиті в розмові двох польок, мають власне польські відповідники: *kar* – *samochód*, *tiket* – *bilet*, *interwju* – *wywiadówka*, *baksy* (англ. – *bucks*) –

dolary, ticzter (англ. – *teacher*) – *nauczyciel*. Останні три запозичення притаманні й українській мові (*мікет* – *квиток*, *бакси* – *долари*; *тічер*, *тічерка* – *вчитель*, *вчителька*). Сучасна учнівська молодь активно вживає такі слова, як *тічер*, *тічерка*. Але і в офіційній освітній сфері спостерігається витіснення питомо українського слова *вчитель* запозиченими – *коуч* (англ. *coach* – персональний тренер), *тьютор* (англ. *tutor* – репетитор), *фасилітатор* (англ. *facilitator* – координатор, помічник), *модератор* (наставник, керівник), *ментор*, *едвайзер* (англ. *adviser* – радник, консультант). Усі ці запозичені лексеми не відповідають значенню українського слова *учитель*, якому СУМ дає наступні визначення:

1. «Особа, яка навчає, викладає який-небудь навчальний предмет у школі.
2. Людина, яка є авторитетом у якій-небудь галузі, яка впливає на інших, передає свій досвід, знання, служить для них прикладом» (Білодід, 1979, с. 536).

Синонімами до українського слова *учитель* слугують слова *педагог*, *викладач*, *навчитель*, тобто той, що навчає і виховує (у тому числі й власним прикладом), а слова *коуч*, *тьютор*, *фасилітатор*, *модератор*, *ментор*, *едвайзер* указують на людину, яка лише допомагає в навчанні, консультує, керує пізнавальною діяльністю учнів, іншими словами, «надає освітні послуги». Але завдання школи цим не обмежуються, бо вона повинна не лише навчати людину, а й виховувати.

Інколи співрозмовники, на що вказує і Я. Лех, застосовують «спотворені» англійські конструкції, які роблять висловлювання незрозумілим. Так, у наведеному Я. Лехом діалозі одна з жінок використовує штучно створений вираз *klinować flory* (від англ. *clean* – чистий, *floor* – підлога) – *mitu підлогу*. Самі учасники діалогу не завжди розуміють значення почутих англіцизмів. Ось чому одна із співрозмовниць не може збагнути сенсу словосполучення: *dostać rejz*:

«– Moj mąż, wie pani, dostał właśnie rejz w pracy i zaprosił parę osób.

– Jak to: *rejs dostał*?

– No, *rejz*, wie pani – *podwyżkę*.

– To robicie *party*?

– Nie, tylko taki mały *dyner*. A to znowu *ekspensy...*»¹⁴ (Цит.: Seretny, 2007, с. 54)

Останні репліки «підслуханої» Я. Лехом розмови звучать комічно:

«– Który chleb wziąć, jak pani myśli?

– Ja to ten zawsze biorę: Ontario Mills Bread.

– No co też pani. Przecież my Polacy, to polski *bred* trzeba kupować. Tradycje i język trzeba pielęgnować, żeby ludzie wiedzieli, jak przyjdą, że to jest polski dom!»¹⁵ (Цит.: Seretny, 2007, с. 54)

Проте мовлення жінки, яка вимагала *берегти традиції і мову*, перенасичене англломовними запозиченнями.

Усе це підкреслює справедливість занепокоєння В. Архипової, котра акцентує небезпеку того, що нас *буквально розчиняє чужий нам спосіб життя* (Архипова, 2022). І дійсно, разом із запозиченням слів спостерігається також перенесення культурних явищ. Так, в Україні, як і в Польщі, все більшої популярності набуває американське свято Хелловін. В англійській мові цей день має назву *All Hallows' Eve*, що означає *переддень усіх святих*. Слов'янські мови адаптували скорочену назву – *Halloween*: Хелловін (укр.), хэловін (білорус.), хелоуин (болг.) тощо. На жаль, ми не завжди слідуємо заповіту нашого великого Кобзаря, котрий писав: «...І чужому научайтесь й свого не цурайтесь...». Знати традиції й мови інших народів – дуже добре, але треба насамперед дбати про збереження національного культурного середовища, в тому числі – про чистоту мовного оточення, у якому ми постійно перебуваємо. Натомість людина, не замислюючись над наслідками некритичного сприйняття чужого слова, псує, калічить рідну мову, утворюючи в ній «комунікативні гібриди», які порушують мовну гармонію і перешкоджають розумінню висловлювання. Недаремно українські й польські мовознавці доходять подібних висновків, що «сучасний стан нашої мови... не може не викликати серйозного занепокоєння» (Шелюх,

2011, с. 312).

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Отже, задля оздоровлення екології літературної мови (як польської, так і української) варто дбати про виховання лінгвістичного смаку сучасних мовців, що є умовою слухного вживання мовленнєвих засобів, пропагувати й поширювати моральні норми й ідеали, традиційні національні надбання, естетику висловлювання, високу мовну культуру.

Примітки

1. «Всюди розповсюджується мода на *абияке мовлення, свободу в мові і свободу в поведінці...* Мода на розкутість у поведінці та мовленні тягне за собою дуже негативне явище *вульгаризації та бруталізації мови*» (Тут і далі переклад із польської мій – В. О.).
2. «Нецензурні вирази ми чуємо скрізь – на вулиці, в транспорті, на роботі і навіть у школі, а іноді, на жаль, і вдома. Їх повно у фільмах, що дивляться діти».
3. «...яку люди жують у роті, як стару жуйку».
4. «Звичною є, наприклад, реакція студента на допущену помилку: „*Kurcze!*; *O, kurcze!*”, – форму „*kurcze*” вживають молоді працівники магазинів, готелів, офісів при спілкуванні з клієнтами».
5. «Вульгаризми – це щогли корабля польської мови. Тільки на них можна розгорнути ясні, білі вітрила високої мови»
6. «Я борюся за вульгаризми, як і за все інше. Просто за свободу слова. Тому що я люблю слово, люблю польську мову. А серед її багатств є також вульгаризми...»
7. «Вульгаризми в літературі дійсно мене відштовхують».
8. «Психологічно-інтровертне вивертання кишок, тиражування злочинів, бруду, сенсаційності».
9. *про що йдеться; спокійно, немає проблем; вітання; я люблю тебе; зараз повертаюся.*
10. Наводимо приклади, як у словниках пояснено деякі сленгові слова і вирази:

Jezyk mlodziezowy	Jezyk literacki	Молодіжний сленг	Літературна мова
Elo!	Cześć!	Хай!	Привіт!
cindi	ładna dziewczyna	няша	гарна дівчина
załapać pianę	zdenewować się	агритися	нервуватися
zalewajka,	impresa (syto	бухайлівка	вечірка з алкоголем
zarzucić przynętę.	zakrapiana alkoholem),	підколотися.	залицятися
Czaisz bazę?	poderwać.	шарити	розуміти
załamka totalna!	Rozumiesz?	жесьть	жах
wyżeł	coś okropnego.	дишель	високий хлопець
zwąchać akcję	chłopak, który uczy się	пронюхати справу	зорієнтуватися
wpienić się	w starszej klasie.	пінитися	нервуватися
zadyma	zorientować się	мордобій	бійка
masakra	zdenerwować się	зашквар	соромний, негідний
	bójka.		вчинок, який псує
	czarna rozpacz		репутацію
odpuścić	dać sobie spokój	відпустити	дати собі спокій
zasysać	pić alkohol	труби zalivati	пити алкоголь
jarać dizle	palić tanie papierosy	тягнути примачи.	палити дешеві
			цигарки

11. «Безумовно, збагачує мову, тому що кожен різновид так чи інакше збагачує мову».
12. «Заливає нас англomовна термінологія».
13. «Стою в черзі до каси в польському магазині... Дві жінки середнього віку, що стоять переді мною, розмовляють між собою:
– Ви бачили «Пана Тадеуша?»
– Так, ми були. Але чоловік припаркував кара на розі й отримав тікета. Пішло 50 баксів на фільм і 20 на тікета. 70 баксів, прошу пані, на дорозі не валяється.
– Це я знаю, дорогенька. За такі гроші я мушу цілий день клінувати флори.
– А як твоя донька вчиться в школі?
– Джейн? Тепер краще, знаєте, цей її новий тічер, нібито, краще пояснює. Я щойно була у них на інтерв'ю і всі її хвалили».
14. «– Мій чоловік, знаєте, щойно отримав рейз на роботі і запросив кількох людей.
– Що значить «отримав рейз»?
– Ну, рейз, знаєте – підвищення.
– То ви влаштуєте паті?
– Ні, тільки такий малий дїнер, як цей, а це знову експенсі».
15. «– Який хліб взяти, як думаєте?
– Я завжди беру цей: «Ontario Mills Bread».
– Ну що Ви теж. Ми ж – поляки, тому треба польський бред купувати. Традиції та мову потрібно берегти, щоб люди знали, коли прийдуть, що це польський дїм!»

Бібліографічний список

- Ажнюк, Л. В., 2013. Екологія офіційного мовлення як об'єкт правового захисту. *Українська мова*, 1, с. 88–103
- Андрощук, Т. О., 2012. *Наркотичні та токсичні речовини* [online] Доступно: <<http://shkola-internat.rv.ua/vihovna-robota/narkotichni-ta-toksichni-rechovini.html>> (Дата звернення 15.01.2023).
- Архипова, В., 2022. Язык – душа народа. Что происходит с душой народа сейчас? *Православие в Татарстане* [online]. Доступно: <https://tatmitropolia.ru/all_publications/publication/default.asp?id=70154> (Дата звернення 12.01.2023).
- Білодід, І. К., 1971. *Словник української мови*: в 11 т. К. : Наукова думка, Т. 2. (Г–Ж).
- Білодід, І. К., 1979. *Словник української мови*: в 11 т. К. : Наукова думка, Т. 10. (Т–Ф).
- Білоус, М. та Сербенська, О., 2003. *Екологія українського слова. Практичний словничок-довідник*. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка.
- Бондар, О., 2002. Екологія українського слова: аспекти і проблеми. *Мовознавство: доповіді та повідомлення на IV Міжнародному конгресі українців*. К.: Пульсари. С. 158–163
- Гольберг, Л., 2010. Поет Андрій Бондар: Спочатку було слово «пам'ять»... *Майдан* [online]. Дрогобицька інтернет-газета. Доступно за: <<http://maydan.drohobych.net/?p=6484>> (Дата звернення 12.03.2023).
- Гулько, О., 2012. Мене дивує, що вірш «Убий пі...са» обурих опозиціонера Леоніда Грача – Винничук. *Gazeta.ua* [online]. Доступно за: <https://gazeta.ua/articles/culture/_mene-divuyue-scho-virsh-ubij-pisa-oburiv-opozicionera-leonida-gracha-vinnichuk/418922> (Дата звернення 12.01.2023).
- Давиденко, І., 2018. *Як матюки впливають на людину* [online]. Доступно за: <<https://wanna.com.ua/poglyad-na-oglyad/yak-matyuku-vplyvayut-na-lyudynu/>> (Дата звернення 03.01.2023)
- Загидулліна, М. В., 2016. Содержательная динамика эколлингвистики: к вопросу о современном состоянии научного поля в междисциплинарном аспекте и медиаисследовательских перспективах. *Вестник Челябинского государственного*

- университета, 9(391). Филологические науки, вып.102, с. 56–65
- Здоровило, Т., 2023. Ліна Костенко відзначає 93-річчя. *Україна молода* [online], 016. Доступно за: <<https://umoloda.kyiv.ua/number/0/164/173987>> (Дата звернення 25.04.2023)
- Карасьов, М. В., 2011. Азбука натураліста [online]. Доступно за: <<http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=283740>> (Дата звернення 26.04.2023)
- Кияк, Т., 1997. Проблеми тактики українського термінотворення. *Українська термінологія і сучасність : матеріали II Всеукр. наук. конф.* К., с. 19–23.
- Клочко, С. О., 2017. Поступ еколінгвістики в Україні: аналітичний огляд. *Система і структура східнослов'янських мов*, 12, с. 3–18.
- Кондратюк, Т. М., 2006. *Словник сучасного українського сленгу*. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.
- Кравчук, А. М., 2011. *Лексикологія і культура польської мови: у 2 т. Т. 2. Культура мови: Підручник для вищих навч. закладів*. К.: ІНКОС.
- Левченко, Т. М., 2021. *Субстандартна лексика в мові засобів масової комунікації: стилістика і прагматика*. Доктор наук. Автореферат. Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.
- Лихачев, Д. С., 1982. Екологія культури. *Знание – сила*, 6, с. 22–24.
- Мірченко, М. В., 2014. Основи екології української літературної мови: проблеми, можливості, перспективи *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» Серія «Філологічна»*, 50, с. 16–19.
- Радю, А. І., 2013. Мовна екологія: напрями та проблеми дослідження. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*, 27, с. 191–197.
- Селіванова, О. О., 2006. *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля–К.
- Селігей, П. О., 2007. Що нам робити із запозиченнями? *Українська мова*, 3, с. 3–16.
- Сербенська, О. А., 2002. Сучасна українська термінографія і проблеми екології мови. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*, 453, с. 17–20.
- Ставицька, Л. О., 2005. *Український жаргон: словник*. К.: Критика..
- Тараненко, О. О., 1997. Лінгвістичні проблеми українського термінотворення на сучасному етапі. *Українська термінологія і сучасність: Матеріали II Всеукр. наук. конф.* К. С. 3–9.
- Ткачев, А., 2013. О слове в свете молитвы Ефрема Сирина. *Православие.ru* [online] Доступно за: <<https://pravoslavie.ru/60329.html>> (Дата звернення 10. 01. 2023).
- Шевченко, О., 2018. Як зрозуміти молодь, або молодіжний сленг у нашому житті. *Трудова слава*. Петрівська районна громадсько-інформаційна газета, № 32 (10049). [online] Доступно за: <<https://tspetrovo.net/10049/6102-yak-zrozumiti-molod-abo-molodizhnijsleng-u-nashomu-zhitti.html>> (Дата звернення 25.01.2023).
- Шелюх, О. М., 2011. «Екологія мови» в контексті проблеми формування особистості В: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності. *Гуманітарні аспекти формування особистості: збірник статей V Всеукраїнської наукової конференції*. Львів: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, с. 311–317.
- Bajerowa, I., 1995. *Kultura języka dziś – z perspektywy historycznojęzykowej. Kultura języka dziś*. Poznań: Kurpisz.
- Biblionetka.pl, 2008. *Co sądzicie o wulgaryzmach w literaturze pięknej?* [online] Доступно за: <<https://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=71145&aid=348728&answer>> (Дата звернення 21.02.2023)
- Bralczyk, J., 2014. *Mówi się. Porady językowe profesora Bralczyka*. Warszawa: PWN.
- Bugajski M., 1999. *Pół wieku kultury języka w Polsce 1945-1995*. Warszawa: PWN.
- Chaciński, B., 2003. *Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny*. Kraków: Znak.
- Czapliński, P., 2014. *Przekleństwa i wulgaryzmy albo o kryzysie języka*. Доступно за: <https://www.academia.edu/38239022/Przekleństwa_i_wulgaryzmy_albo_o_kryzysie_je

- zyka_Curses_and_Vulgarisms_or_Language_Crisis_> (Дата звернення: 22.01.2023).
- Czupryn, A., 2016. *Polska literatura współczesna, czyli sztuka paradoksu*. Доступно за: <<https://i.pl/polska-literatura-wspolczesna-czyli-sztuka-paradoksu/ar/11644449>> (Дата звернення 22.04.2023)
- Gajda, S., 2004–2005. Język – językoznawstwo – polonistyka. *Postscriptum*, 2-1(48-49), s. 100–113.
- Goetz, M., 2018. *Wulgaryzmy i inne językowe „kwiatki”* [online]. Доступно за: <<https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Iq0vCUYYAPMJ:https://www.glospedagogiczny.pl/artukul/wulgaryzmy-i-inne-jezykowe-kwiatki&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>> (Дата звернення 12.03.2023).
- Język mnie zachwyca, 2011. *Ekologia języka polskiego: brońmy polszczyzny – przykujmy się do drzewa* [online]. Доступно за: <<http://jezykmniezachwyca.blogspot.com/2011/06/ekologia-jezyka-polskiego-bronmy.html>> (Дата звернення 25.04.2023)
- Kwasizur, K., 2015. Absztyfikanci Grubej Berty – czyli o wulgaryzmach w wierszu. *Pisarze.pl* 8/23 (532).
- Markowski, A., 2005. *Kultura języka polskiego*. Teoria. Zagadnienia leksykalne. Warszawa: PWN.
- Niesporek-Szamburska B., 2015. *Jak przeklinać..., czyli o emocjach w literaturze dla dzieci* [online]. Доступно за: https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3448/1/Niesporek_Szamburska_Jak_przeklinac_czyli_o_emocjach.pdf (Дата звернення 12.01.2023)
- Olczak, J. n.d. «Kutas» Mickiewicza czyli... o wulgaryzmach w literaturze [online]. Доступно за: <<http://lkh.zsz-ozorkow.org/jezyk-polski/67-kutas-mickiewicza-czyli-o-wulgaryzmach>> (Дата звернення 12.02.2023).
- Ozóg, K., 2001. *Polszczyzna przelomu XX i XXI wieku*. Rzeszów: Otwarty rozdział. s. 176–195
- Ozóg, K., 2005. Współczesny model polskiej grzeczności językowej. *Język a kultura*, 17. Wrocław.
- Seretny, A. 2007. *Kto czyta – nie błądzi*. Podręcznik do nauki języka polskiego. Kraków: Universitas.
- Skrobecka, M. 2005. Zapis czata z prof. Jerzym Bralczykiem. *Wirtualna Polska* [online]. Доступно за: <http://czytelnia.pwn.pl/100t_slow/czat.php> (Дата звернення 25.01.2023)
- Wiechniak, K. 2021. *Co oznacza XD, lol, idk – poznaj słownik slangu młodzieżowego* [online]. Доступно за: <<https://geex.x-kom.pl/lifestyle/co-oznacza-xd-lol-idk/>> (Дата звернення 25.01.2023).
- Wierzbicka, A. 1999. *Język, umysł, kultura. Wybor prac pod redakcją Jerzego Bartmińskiego* Warszawa: PWN. 592 s.
- Zgółkova, H., 2000. *Nowy słownik gwary uczniowskiej*. Wrocław: Europa.

References

- Azhniuk, L. V., 2013. Ekolohiia ofitsiinoho movlennia yak obiekt pravovoho zakhystu [Ecology of official broadcasting as an object of legal protection]. *Ukrainian language*, 1, pp. 88–103. (in Ukrainian).
- Androshchuk, T. O., 2012. *Narkotychni ta toksychni rehovyny* [Narcotic and toxic substances]. [online] Available at: <<http://shkola-internat.rv.ua/vihovna-robota/narkotichni-ta-toksichni-rehovini.html>> (Accessed 15.01.2023). (in Ukrainian).
- Arhipova, V., 2022. *Yazyk – dusha naroda. Chto proishodit s dushoy naroda seychas?* [Language is the soul of the people. What is happening to the soul of the people now?] [online] Available at: <https://tatmitropolia.ru/all_publications/publication/default.asp?id=70154> (Accessed 12.01.2023). (in Russian).
- Bajerova, I., 1995. *Kultura języka dziś – z perspektywy historycznojęzykowej* [Culture of

- language today – from a historical-linguistic perspective]. *Culture of language today*. Poznań: Kurpisz. (in Polish).
- Biblionetka.pl, 2008. *Co sądzicie o wulgaryzmach w literaturze pięknej?* [What do you think of vulgarisms in fiction?] [online] Available at: <<https://www.biblionetka.pl/art.aspx?id=71145&aid=348728&answer>> (Accessed 21.02.2023) (in Polish).
- Bilodid, I. K., 1971. *Slovník ukrajskoi movy: v 11 t* [The Dictionary of the Ukrainian language in 11 vols.]. K. : Naukova dumka, T. 2. (H–Zh).
- Bilodid, I. K., 1979. *Slovník ukrajskoi movy: v 11 t* [The Dictionary of the Ukrainian language in 11 vols.]. K. : Naukova dumka, T. 10. (T–F).
- Bilous, M. and Serbenska, O., 2003. *Ekolohiia ukrajskoho slova* [Ecology of the Ukrainian word]. Practical Dictionary-Reference. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv Publishing Centre. (in Ukrainian).
- Bondar, O., 2002. Ekolohiia ukrajskoho slova: aspekty i problemy. [Ecology of the Ukrainian word: aspects and problems]. *Linguistics: reports and messages at the IV International Congress of Ukrainian Studies*. Kyiv: Pulsary. pp. 158-163 (in Ukrainian).
- Bralczyk, J., 2014. *Mówi się. Porady językowe profesora Bralczyka* [Spoken. Professor Bralczyk's linguistic advice]. Warszawa: PWN (in Polish).
- Bugajski M., 1999. *Pół wieku kultury języka w Polsce 1945-1995* [Half a century of language culture in Poland 1945–1995]. Warszawa: PWN. (in Polish).
- Chaciński, B., 2003. *Wypasiony słownik najmłodszej polszczyzny* [An exquisite dictionary of the youngest Polish]. Kraków: Znak. 180 p. (in Polish).
- Czapliński, P., 2014. *Przekleństwa i wulgaryzmy albo o kryzysie języka* [Cursing and vulgarity or the crisis of language]. [online] Available at: <https://www.academia.edu/38239022/Przekleństwa_i_wulgaryzmy_albo_o_kryzysie_języka_Curses_and_Vulgarisms_or_Language_Crisis_> (Accessed 22.01.2023) (in Polish).
- Czupryn, A., 2016. *Polska literatura współczesna, czyli sztuka paradoksu* [Polish contemporary literature, or the art of paradox]. [online] Available at: <<https://i.pl/polska-literatura-wspolczesna-czyli-sztuka-paradoksu/ar/11644449>> (Accessed 22.04.2023) (in Polish).
- Gajda, S., 2004–2005. Język – językoznawstwo – polonistyka [Language – linguistics – Polish studies]. *Postscriptum*. nr 2–1(48–49). pp. 100–113. (in Polish).
- Goetz, M., 2018. *Wulgaryzmy i inne językowe „kwiatki”* [Vulgarisms and other linguistic "flowers"] [online] Available at: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cach e:Iq0vCUYYAPMJ:https://www.glospedagogiczny.pl/artkul/wulgaryzmy-i-inne-językowe-kwiatki&cd=3&hl=uk&ct=clnk&gl=ua> (Accessed: 12.03.2023). (in Polish).
- Golberg, L., 2010. Poet Andrii Bondar: Spochatku bulo slovo «pamiat»...[The poet Andriy Bondar: First there was the word "memory"...] *Maidan*. Drohobych online newspaper. Available at: <<http://maydan.drohobych.net/?p=6484>> [online] (Accessed 12.03.2023). (in Ukrainian).
- Davydenko, I., 2018. *Yak matiuky vplyvaiut na liudynu* [How swearing affects a person] [online] Available at: <<https://wanna.com.ua/poglyad-na-oglyad/yak-matyuky-vplyvayut-na-liudynu/>> (Accessed 03.01.2023). (in Ukrainian).
- Język mnie zachwyca*, 2011. *Ekologia języka polskiego: brońmy polszczyzny – przykujmy się do drzewa* [Ecology of the Polish language: let's defend the Polish language – chain yourself to a tree.]. 2011. [online] Available at: <<http://jezykmniezachwyca.blogspot.com/2011/06/ekologia-jezyka-polskiego-bronmy.html>> (Accessed: 25.04.2023) (in Polish).
- Gunko, O., 2012. Mene dyvuie, shcho virsh «Ubyi pi...sa» oburyv opozytsionera Leonida Hracha – Vynnychuk [I'm surprised that the poem "Kill the f...ker" outraged opposition leader Leonid Grach – Vynnychuk]. *Gazeta.ua* Available at: [online] https://gazeta.ua/articles/culture/_mene-divuye-scho-virsh-ubij-pisa-oburiv-opozicionera-leonida-gracha-vinnichuk/418922 (Accessed 12.01.2023). (in Ukrainian).

- Karasiiov, M. V., 2011. *Azbuka naturalista [The ABC of a naturalist]*. [online] Available at: <<http://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=283740>> (Accessed 26.04.2023). (in Ukrainian).
- Kiyak, T., 1997. Problemy taktyky ukrainskoho terminotvorennia [Problems of tactics of Ukrainian terminology creation]. *Ukrainian terminology and modernity: Materials of the II All-Ukrainian scientific conference*. pp. 19–23. (in Ukrainian).
- Klochko, S. O., 2017. Postup ekolinhvistyky v Ukraini: analitychnyi ohliad [Progress of ecolinguistics in Ukraine: an analytical review]. *System and structure of East Slavic languages*, issue 12, pp. 3–18. (in Ukrainian).
- Kondratiuk, T. M., 2006. *Slovnnyk suchasnoho ukrainskoho slenhu [Dictionary of Modern Ukrainian Slang]*. Kharkiv: Folio, 2006. 350 p. (in Ukrainian)
- Kravchuk, A. M., 2011. *Leksykolojiia i kultura polskoi movy [Lexicology and Culture of the Polish Language]*. In 2 vols. Vol. 2: Culture of the language: Textbook for higher education institutions. KYIV: INKOS. 520 p. (in Ukrainian).
- Kwasizur, K., 2015. Absztyfikanci Grubej Berty – czyli o wulgaryzmach w wierszu [Fat Bertha's abductors - vulgarisms in poetry]. *Pisarze.pl*, 8/23 (532). (in Polish).
- Levchenko, T. M., 2021. *Substandartna leksyka v movi zasobiv masovoi komunikatsii: stylistyka i prahmatyka [Substandard vocabulary in the language of mass communication: stylistics and pragmatics]*. Ph.D. Abstract. Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University (in Ukrainian).
- Likhachev, D. S., 1982. *Ekologiya kulturyi [Ecology of culture]*. Knowledge is power. № 6, pp. 22-24. (in Russian).
- Markowski, A., 2005. *Kultura języka polskiego. Teoria. Zagadnienia leksykalne [Culture of the Polish language. Theory. Lexical issues.]*. Warszawa: PWN. (in Polish).
- Mirchenko, M. V., 2014. Osnovy ekolohii ukrainskoi literaturnoi movy: problemy, mozhlyvosti, perspektyvy [Fundamentals of the Ecology of the Ukrainian Literary Language: Problems, Opportunities, Prospects] *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy*. Series "Philological", issue 50, pp. 16-19. (in Ukrainian).
- Niesporek-Szamburska B., 2015. *Jak przeklinać..., czyli o emocjach w literaturze dla dzieci [How to swear..., or emotions in children's literature]*. [online] Available at: <https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/3448/1/Niesporek_Szamburska_Jak_przeklinac_czyli_o_emocjach.pdf> (Accessed 24.01.2023) (in Polish).
- Olczak, J. «Kutas» Mickiewicza czyli... o wulgaryzmach w literaturze [Mickiewicz's "Dick" or... vulgarisms in literature] [online] Available at: <<http://lkh.zsz-ozorkow.org/jezyk-polski/67-kutas-mickiewicza-czyli-o-wulgaryzmach>> (Accessed 24.01.2023) (in Polish).
- Ożóg, K., 2001. *Polszczyzna przelomu XX i XXI wieku [The Polish language of the turn of the 20th and 21st centuries]*. Rzeszów: Otwarty rozdział. pp. 176–195. (in Polish).
- Ożóg, K., 2005. Współczesny model polskiej grzeczności językowej [The contemporary model of Polish linguistic politeness]. *Język a kultura*. №17. Wrocław. (in Polish).
- Radu, A. I., 2013. Movna ekolohiya : napryamy ta problemy doslidzhennya [Language ecology : directions and issues of research]. *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh*, 27, pp. 191–197 (in Ukrainian).
- Selivanova O. O., 2006. *Suchasna linhvistyka : terminolohichna entsyklopediya [Contemporary linguistics : encyclopedia of terminology]*. Poltava : Dovkillia-K. (in Ukrainian).
- Selihey, P. O., 2007. Shcho nam robyty iz zapozychennyamy? [What shall we do with borrowings?]. *Ukrainska mova*, 3, pp. 3–16. (in Ukrainian).
- Serbenska, O. A., 2002. Suchasna ukrainska terminohrafiya i problemy ekolohii movy [Contemporary Ukrainian terminography and issues of language ecology]. *Visnyk NU «Lvivska politekhnika»*. *Problemy ukrainskoi terminolohii*, 453. pp. 17–20 (in Ukrainian)
- Seretny, A., 2007. *Kto czyta – nie błędzi*. Podręcznik do nauki języka polskiego [Kto czyta – nie błędzi. Podręcznik do nauki języka polskiego]. Kraków: Universitas (in Polish).
- Sheliukh, O. M., 2011. «Ekolohiia movy» v konteksti problemy formuvannia osobystosti

- [«Ecology of language» from the perspective of personality development]. In: Lvivskyĭ derzhavnyĭ universytet bezpeky zhyttiediialnosti. *Humanitarni aspekty formuvannia osobystosti: zbirnyk stateĭ V Vseukraïnskoï naukovoï konferentsii*. Lviv: Lvivskyĭ derzhavnyĭ universytet bezpeky zhyttiediialnosti, p. 311–317.
- Shevchenko, O., 2018. Yak zrozumity molod, abo molodizhnyi sleng u nashomu zhytti. [How to understand young people, or youth slang in our lives]. *Trudova slava*. Petrivske District Public Information Newspaper, 32 (10049) [online] Available at: <<https://tspetrovo.net/10049/6102-yak-zrozumity-molod-abo-molodizhnyj-sleng-u-nashomu-zhytti.html>> (Accessed: 25.01.2023). (in Ukrainian).
- Skrobecka, M., 2005. Zapis czata z prof. Jerzym Bralczykiem [Transcript of a chat with Prof. Jerzy Bralczyk]. *Wirtualna Polska* [online] Available at: <http://czytelnia.pwn.pl/100t_slow/czat.php> (Accessed 25.01.2023) (in Polish).
- Stavytska, L. O., 2005. *Ukrainskyi zharhon* [Ukrainian Jargon]. Dictionary. Kyiv: Krytyka (in Ukrainian).
- Taranenko, O. O., 1997. Linhvistychni problemy ukrainskoho terminotvorennia na suchasnomu etapi [Linguistic Problems of Ukrainian Terminology at the Present Stage]. *Ukrainian terminology and modernity: Materials of the II All-Ukrainian scientific conference*, pp. 3–9.
- Tkachev, A., 2013. *O slove v svete molitvyi Efrema Sirina* [On the Word in the Light of Ephraim the Syrian Prayer]. [online] Available from: <https://pravoslavie.ru/60329.html> (Accessed: 10. 01. 2023). (in Russian).
- Wiechniak, K. 2021. *Co oznacza XD, lol, idk – poznaj słownik slangu młodzieżowego* [What does XD, lol, idk mean - get to know the dictionary of youth slang]. [online] Available at: <<https://geex.x-kom.pl/lifestyle/co-oznacza-xd-lol-idk/>> (Accessed 25.03.2023) (in Polish).
- Wierzbicka, A. 1999. *Jezyk, umysl, kultura. Wybor prac pod redakcja Jerzego Bartmiskiego* [Language, Mind, Culture. A selection of works edited by Jerzy Bartmiski]. Warszawa: PWN (in Polish).
- Zagidullina, M. V., 2016. Soderzhatelnaya dinamika ekolingvistiki: k voprosu o sovremennom sostoyanii nauchnogo polya v mezhdistsiplinarnom aspekte i mediaissledovatel'skikh perspektivah [Content dynamics of ecolinguistics: on the current state of the scientific field in interdisciplinary aspect and media research perspectives]. *Vestnik (Herald) of Chelyabinsk State University*, 9(391). Philological sciences, issue 102, pp. 56–65. (in Russian).
- Zdorovylo, T., 2023. Lina Kostenko vidznachaie 93-richchia [Lina Kostenko celebrates her 93rd birthday] *Ukraina moloda*. Issue 016. [online] Available at: <https://umoloda.kyiv.ua/number/0/164/173987> (Accessed 25.03.2023) (in Ukrainian).
- Zgółkowa, H., 2000. *Nowy słownik gwary uczniowskiej* [New dictionary of student dialect]. Wrocław: Europa (in Polish).

Стаття надійшла до редакції 30.04.2023.

V. Ostapchuk

UKRAINIAN AND POLISH LANGUAGES: TO THE PROBLEMS OF WORD ECOLOGY

The article describes the importance and relevance of the concept of "language ecology". The scientific novelty of the article lies in the fact that it is the first to study the problems of ecolinguistics of the Polish and Ukrainian languages in a comparative aspect. The nature and extent of the impact of modern society and its culture on the Polish and Ukrainian languages is clarified, and the influence of language on human behaviour and thinking is outlined.

The article analyses the terms that are closely related in meaning - ecology of language, ecology of thinking, ecology of culture, ecology of the soul, etc. The etymology of the word

ecology, consisting of two Greek lexemes, is considered: οἶκος (environment, house, dwelling) and λόγος (doctrine, science, word, concept, thought). In this regard, it is argued that the word ecology means not only the relationship between the organism and the environment, but also the environment of the word (ecology of the word), the environment of thought (ecology of thinking). The ecology of the human soul and the entire nation depends on what this environment will be like.

It was found that today's Ukrainian and Polish linguistic environment is characterised by such general negative processes as primitivisation of speech, scarcity of linguistic means for expressing one's own thoughts, dominance of English-language elements, barbarisms, and vulgarisms.

The article analyses some negative poems for children by M. Karasyov from The Naturalist's ABC. It is argued that despite the fact that from the linguistic point of view the author does not deviate from the literary norm, does not use profanity and vulgarities, he still promotes permissiveness and immorality, and therefore The Naturalist's ABC is a vivid example of violation of the cultural ecology and spoils the linguistic taste.

There is an active process of penetration of not only English words but also Anglo-American cultural realities (Halloween celebrations, etc.) into Slavic languages.

It is noted that abbreviations and simplifications in Polish and Ukrainian are most often used in youth slang. Examples of abbreviated formulas of the so-called "computer politeness" are given, which is characterised by the uncritical use of English words.

The reasons for the spread of the simplified version of the language are the general trends of modern consumer culture, the processes of globalisation in society, and the fashion for the use of foreign elements in the language. The primitivisation of language is linked to the primitivisation of culture. Low-grade films and literature, the yellow press, and the mass media spread vulgarisms, barbarisms, numerous (often unnecessary) borrowings from the English language, and abbreviations.

It is argued that the linguistic environment affects the moral state and spiritual ecology of a person, and effective methods of purifying the ecology of the soul are involvement in high creativity and art. Taking care of the linguistic ecology, native speakers should take care of preserving the national spiritual and artistic heritage of their people.

The article makes the conclusion that in order to improve the ecology of the literary language (both Polish and Ukrainian), it is necessary to take care of the education of linguistic taste of modern speakers, which is a condition for the appropriate use of linguistic means, to promote and disseminate moral norms and ideals, traditional national heritage, aesthetics of expression, and high linguistic culture.

Key words: *ecology, ecology of language, permissiveness, fashion, language norm, anglicisms, vulgarisms, abbreviations.*